

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології
Кафедра педагогіки, психології, соціальної роботи та
менеджменту

Основи дефектології

2004 р.

Для студентів галузі знань 23 Соціальна робота
спеціальності 231 Соціальна робота

Освітньо-професійна програма: Соціальна робота та психологія.
ОС «Бакалавр»

Викладач: канд. пед. наук, ст. викладач Єгорова Ксенія Григорівна
E-mail: kseniagrigoirevna@gmail.com

Кількість годин, відведених на

	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кредити	5	5
Лекції	24	6
Практичні заняття	26	6
Самостійна робота	100	138
Форма контролю	залік	залік

Навчальна дисципліна «Основи дефектології» – спеціальний навчальний курс для студентів недефектологічних факультетів/інститутів педагогічних закладів вищої освіти.

Знання з дисципліни «Основи дефектології» допоможуть майбутнім соціальним педагогам/ соціальним працівникам в успішній роботі з дітьми, які мають проблеми у психо-фізичному та соціальному розвитку, сприятимуть кваліфікованому виявленню аномальних дітей з подальшим направленням їх через інклюзивно-ресурсні центри до відповідних спеціальних закладів.

У курсі розглядаються поняття норми та аномалії психічного розвитку дітей, параметри та типи дизонтогенезу; порушення окремих психічних процесів; основні групи дітей з особливими потребами, їх загальна характеристика. Детальніше вивчаються окремі групи дітей з особливими потребами: вадами опорно-рухового апарату, мовлення, порушеннями емоційно-вольової сфери та поведінки, порушеннями аналізаторів, зі складними дефектами.

Мета курсу – сформувати у здобувачів освіти загальні уявлення про закономірності аномального розвитку порівняно з нормальним онтогенезом, а також дати знання про особливості структури дефекту в різних групах дітей з обмеженими можливостями.

Міждисциплінарні зв'язки: Курс на міждисциплінарному рівні тісно взаємодіє з такими навчальними дисциплінами як «Основи безпеки життєдіяльності та здоров'я людини», «Педагогіка», «Психологія», «Соціальна психологія» «Соціальна педагогіка», «Філософія», «Основи соціально-правового захисту особистості», «Соціалізація особистості», «Основи інклюзивної освіти», «Організація роботи з різними соц. групами» тощо.

Основні навчальні компетентності як результат успішного засвоєння навчального курсу «Основи інклюзивної освіти»:

Загальні компетентності:

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК7. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК15. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Фахові компетентності:

ФК1. Знання і розуміння сутності, значення і видів соціальної роботи та основних її напрямів (психологічного, соціально-педагогічного, юридичного, економічного, медичного).

ФК3. Знання і розуміння нормативно-правової бази стосовно соціальної роботи та соціального забезпечення.

ФК9. Здатність оцінювати соціальні проблеми, потреби, особливості та ресурси клієнтів.

ФК11. Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей.

ФК18. Здатність до генерування нових ідей та креативності у професійній сфері.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування професійних і встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між соціальними подіями та явищами.

ПРН 3. Ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання у сфері соціальної роботи, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід

ПРН 5. Теоретично аргументувати шляхи подолання проблем та складних життєвих обставин, обирати ефективні методи їх вирішення, передбачати наслідки.

ПРН 21. Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.

Організація навчання

Види занять. *Лекція-бесіда* передбачає безпосередній контакт викладача з аудиторією. Запитання адресуються до всіх, студенти відповідають з місця; викладач піклується про те, щоб запитання не залишалися без відповіді. Запитання не для контролю знань, а для з'ясування рівня орієнтованості і пізнання студентів з проблем курсу, ступінь їх готовності до сприйняття наступного матеріалу.

Практичне заняття передбачає детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень курсу та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання відповідно до сформованих завдань. Перелік тем практичної роботи визначається робочою навчальною програмою дисципліни. Практичне заняття включає: проведення попереднього контролю знань, умінь і навичок студентів; постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, - розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання. Оцінки, отримані студентом за окремі практичні заняття, зараховуються під час виставлення підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни.

Самостійна робота студента (СРС) - це самостійна діяльність-учіння студента, яку викладач планує разом зі студентом, але виконує її студент за завданнями та під методичним керівництвом і контролем викладача. Зміст самостійної роботи за темами визначається робочою програмою навчальної дисципліни.

Організаційні і навчальні обов'язки студентів:

- На практичні заняття приходити попередньо підготовленими, ознайомлені з

ходом роботи.

- Не пропускати заняття без поважної причини та не спізнюватися.
- Дотримання правил техніки безпеки й охорони праці.
- Дотримання тем навчальної дисципліни.
- Задавати питання, цікавитися додатковими відомостями, сучасними науковими знаннями з предмету та консультуватися з викладачем.
- Аргументовано відстоювати свою думку стосовно тематики занять, якщо вона не збігається з думкою викладача.
- Вимагати від викладача додаткових роз'яснень на заняттях у випадку їх недостатнього висвітлення на лекціях.
- У випадку незгоди із отриманою оцінкою мати право на перезарахування тем.
- Вчасно здавати відповідні теми.

Особливості навчання за дистанційними технологіями

Для опанування навчальної дисципліни проведення лекційних, практичних, семінарських, лабораторних занять освітній процес організовується з використанням дистанційних технологій:

1. за допомогою сервісів Zoom (платформа для проведення відеоконференцій, онлайнзанять, онлайнконсультацій (<https://zoom.us/>), Google (meet.google.com) із відображенням посилань у ел. розкладі;
2. в асинхронному режимі розміщення НПП освітніх матеріалів із навчальної дисципліни у Moodle, Google Classroom;
3. для студентів, які не мають змоги систематично виходити на зв'язок, забезпечується освітня комунікація через Viber, Telegram, WhatsApp, Signal.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1
Тема 1. Загальні основи корекційної педагогіки 1. Корекційна педагогіка як галузь педагогічної науки. 2. Основні поняття та педагогічні категорії в дефектології. 3. Мета та основні завдання корекційної педагогіки. 4. Принципи та методи корекційної педагогіки.
Тема 2. Структура та особливості аномального розвитку 1. Поняття про порушення у розвитку людини та їх причини. 2. Структура психіки дитини з відхиленням у розвитку. 3. Теорія Л.С. Виготського про первинні та вторинні порушення у розвитку дитини. 4. Складність структури та особливості процесу аномального розвитку.
Змістовий модуль 2
Тема 3. Діти з порушеннями аналізаторів 1. Характеристика дітей з порушенням слуху. 2. Основні вроджені та набуті причини порушення слуху. 3. Характеристика дітей з порушенням зору. 4. Основні вроджені та набуті причини порушення зору
Тема 4. Діти з порушеннями інтелектуального розвитку 1. Розумова відсталість як соціально-психологічна проблема. 2. Характеристика ступенів інтелектуального порушення.
Змістовий модуль 3
Тема 5. Діти з порушеннями опорно-рухового апарату 1. Види порушень опорно-рухового апарату. 2. Загальна характеристика ДЦП. 3. Структура рухового дефекту при ДЦП.

4. Корекційна робота при ДЦП.
Тема 6. Діти з затримкою психічного розвитку 1. Поняття про затримку психічного розвитку у дітей та її класифікація. 2. Загальна психолого-педагогічна характеристика дітей із ЗПР. 3. Організація та зміст корекційно-розвивального навчання дітей із ЗПР.
Змістовий модуль 3
Тема 7. Загальні основи логопедії 1. Логопедія як наука. Предмет, завдання, методи логопедії 2. Зв'язок логопедії з іншими науками. 3. Розвиток мовлення дитини.
Тема 8. Анатомо-фізіологічні механізми мовлення. Етіологія порушень мовлення. Класифікація мовленнєвих порушень 1. Причини мовленнєвих порушень 2. Основні форми і види мовленнєвих порушень. 3. Корекційно-реабілітаційна допомога дітям з порушеннями мовлення
Тема 9. Сучасна система закладів для дітей з порушеннями психофізичного розвитку 1. Основні положення системи навчання та виховання дітей з обмеженими можливостями. 2. Структура і форми спеціальної освіти. 3. Типи закладів для дітей з порушеннями психофізичного розвитку. 4. Особливості процесу навчання дітей з порушеннями ПФР. 5. Діяльність психолого-медико-педагогічної консультації.

Питання до контрольних робіт

1. Обґрунтувати необхідність корекційно-виховної роботи із аномальними дітьми та розкрити умови підвищення її ефективності.
2. Яка роль слуху в розвитку дитини. До яких особливостей розвитку призводять порушення слухової функції?
3. Як впливають глибокі порушення зору на особливості психічного розвитку дитини?
4. Розкрити шляхи соціальної адаптації дітей з порушенням зору.
5. Назвати різні типи мовних порушень.
6. Назвати основні види логопедичної допомоги дітям-логопатам.
7. Чим діти із затримкою психічного розвитку схожі, а чим принципово відрізняються від розумово відсталих?
8. Назвати галузі дефектології та предмет вивчення кожної із них.
9. У чому полягають особливості розвитку дітей із комплексними порушеннями.
10. Назвати обов'язки, спільні для педагогів масових навчальних закладів та спеціальних.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Бондар В. І. Проблеми корекційного навчання у спеціальній педагогіці : [навч. посіб.] Київ : Наш час, 2005. 176 с.
2. Дегтяренко Т. М., Савіна Л.С. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами : [навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл.]. Суми : ВТД Університетська книга, 2008. 302 с.
3. Довідник учителя-логопеда / Автор.-упор. Лупінович С. М. Тернопіль : Мандрівець, 2008. 112 с.
4. Синьов В. М., Копберник Г.М. Основи дефектології : [навч. посіб. для студ. пед. інст.]. Київ. : Вища школа, 1994. 143 с.

5. Синьов В. М. Розумова відсталість як педагогічна проблема : [навч. посіб.] Київ : Знання, 2007. 118 с.

6. Фомічова Л. Ознайомлення з оточуючим світом дітей з вадами слуху. Київ : Благосвіт, 2002. 271 с.

Додаткова література

1. Блінова Г. Й. Альбом для обстеження мовлення у дитини. (В 2-х ч.) : [навч.-метод. посібн.] Київ: Благосвіт, 2001. 215 с.

2. Бондарь В. І., Золотоверх В. В. Історія олігофренопедагогіки : [підр. для студ. вищ. навч. закл.]. К. : Знання, 2007. 375 с.

3. Бондар В.І. Інтеграція дітей з обмеженими психофізичними можливостями в загальноосвітні заклади : за і проти // *Дефектологія*. 2003. №3. С. 2-5.

4. Золотоверх В.В. Нариси з історії спеціальної дошкільної педагогіки : монографія. Київ: Наук. світ, 2004. 196 с.

5. Макарова С. Щоб ротик був слухняний : [логопед. практикум]. Тернопіль : «Підручники і посібники», 2005. 160 с.

6. Синьова Є. П. Тифлопсихологія : [підручн.] / Є. П. Синьова. Київ : Знання, 2008. 365 с.

ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ: *залік.*

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ: *тестові завдання, усні опитування на практичних заняттях.*

Таблиця 1

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО ПРИСВОЮЮТЬСЯ СТУДЕНТАМ

Практичні заняття							Підсумкова контрольна робота (тест)	Самостійна робота	Всього
1	2	3	4	5	6	7			
ВК _{ПК} =0,4							ВК _{ПКР} =0,4	ВК _{СРС} =0,2	ВК=1

Примітка: ВК– ваговий коефіцієнт; ПК– поточний контроль на лабораторних та практичних заняттях, МКР– модульна контрольна робота; СРС – самостійна робота студента

Розрахунок підсумкового середньозваженого балу (О_{СР}) здійснюється за формулою:

$$O_{CP} = ((PK_{1-2} + PK_3 + PK_4 + PK_5 + PK_{6-7} + PK_8 + PK_9) / 7) * 0,5 + PKP * 0,3 + CPCI * 0,2$$

Визначення підсумкової оцінки за національною шкалою та шкалою ECTS здійснюється за таблицею 2

Таблиця 2

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ЗА ШКАЛОЮ ECTS ТА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ

Оцінка ECTS	Середньозважений бал, що формує інтервальну шкалу	Національна оцінка
1	2	3

А	4,51-5,00	5	<i>Зараховано (Відмінно)</i> – високий рівень володіння теоретичними знаннями й практичними вміннями. Студент володіє глибокими та міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та суперечності процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; виконує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну; виконує 95 % від загальної кількості тестів.
В	4,01-4,50	4	<i>Зараховано (Добре)</i> - достатній рівень оволодіння знаннями навчального матеріалу, вміннями їх практичного впровадження. Знання студента є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; логічно висвітлює події з точки зору смислового взаємозв'язку; вміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність; відповідь його повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями; здатен рецензувати відповіді іншого студента; може опрацьовувати матеріал самостійно, вміє підготувати реферат та захищати його найважливіші положення; виконує 80 % від загальної кількості тестів.
С	3,50-4,00	4	<i>Зараховано (Добре)</i> - середньо-достатній рівень володіння теоретичним матеріалом та готовності до оперування набутими вміннями й навичками. Студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал; розуміє основоположні теорії і факти, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, застосовувати вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; здатен з допомогою викладача скласти план реферату, виконати його та правильно оформити; самостійно користується

			додатковими джерелами інформації; частково контролює власні навчальні дії; правильно використовує термінологію; складає прості таблиці та схеми; виконує 75 % від загальної кількості тестів.
--	--	--	---

Б	2,83-3,43	3	<i>Зараховано (Задовільно)</i> - середній рівень володіння теоретичними знаннями, практичними вміннями й навичками. Студент знає більш як половину навчального матеріалу, розуміє основний навчальний матеріал; здатний з помилками і неточностями дати визначення понять, сформулювати правило, відтворити його з помилками та неточностями; має стійкі навички роботи з текстом підручника; може самостійно оволодіти більшою частиною заданого матеріалу, формулює поняття, наводить приклади, знає основні закони та правила; підтверджує висловлене судження одним-двома аргументами; здатен використовувати під час відповіді допоміжні наочні матеріали; відповіді непослідовні та нелогічні; виконує 65 % від загальної кількості тестів.
Е	2,51-2,75	3	<i>Зараховано (Задовільно)</i> - рівень володіння теоретичним матеріалом, практичними вміннями й навичками визначається нижче середнього. Студент має початковий рівень знань; знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, повторити за зразком певну операцію, дію; описує явища, процеси без пояснень причин, з допомогою викладача здатен відтворити їх послідовність, слабко орієнтується в поняттях; має фрагментарні навички в роботі з підручником; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі; здатен давати відповіді на прості, стандартні запитання, виявляє інтерес до навчального матеріалу; виконує 51% від загальної кількості тестів.
FX	2,00-2,50	2	<i>Незараховано (Незадовільно)</i> - низький рівень володіння навчальним матеріалом, студент не спроможний опанувати практичні вміння без додаткових занять з дисципліни. Студент відтворює менш як половину навчального матеріалу; з допомогою викладача виконує елементарні завдання; може дати відповідь з кількох простих речень; здатен усно відтворити окремі частини теми; має фрагментарні уявлення про роботу з джерелами, не має сформованих умінь та навичок; виконує 30% від загальної кількості тестів.
F	0,00-1,99	2	<i>Незараховано (Незадовільно)</i> - низький рівень знань із дисципліни, відсутність практичних умінь і навичок, що є підставою для повторного вивчення дисципліни. Студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу; має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення; виявляє здатність елементарно викласти думку; може усно відтворити кілька термінів, явищ без зв'язку між ними; може обрати правильний варіант відповіді; виконує 20 % від загальної кількості тестів.